

Biblioteka
Cli-fi

Naslov originala
Maja Lunde
Drømmen om et tre

© Maja Lunde

First published by H. Aschehoug & Co (W. Nygaard) AS, 2022
Published in agreement with Oslo Literary Agency in conjunction with
Livia Stoia Literary Agency

© 2025, za srpski jezik Odiseja

Prevod ove knjige pomogla je agencija NORLA

Co-funded by the Creative
Europe Programme
of the European Union

The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Maja Lunde

San o drvetu

S norveškog preveo
Radoš Kosović

Odiseja
Beograd, 2025.

Jesperu, Jensu i Linusu

Longjerbijen

Svalbard, 2097.

Nakon poslednjeg dana u kojem je i noću sijalo sunce, talasi su naneli drvo na obalu Longjerbijena. Petogodišnji Tomi bio je sam u staroj teretnoj luci punoj kontejnera. Neko vreme je lutao među zarđalim metalnim zidovima, a onda je, da bi se zagrejao na zracima niskog sunca, seo i naslonio se na kontejner na kojem je prethodno sričući pročitao reči *Tolpost Gloub*.

Dok je sedeo i čeprkao peskovitu zemlju prutom, video je lišće. Štrčalo je na obali malo dalje od luke, njegova zelena boja izgledala je sasvim strano na obali prekrivenoj crnim stenjem.

Ustao je, čvrsto držeći prut, jedan od najboljih koje je ikad našao - ravan, dug i čvrst - i otrčao do obale. Drvo je ležalo na vlažnom tlu, paralelno sa linijom vode, vrh mu je upirao ka rečnoj delti u Adventdalenu na istoku, a koren ka zapadu, ka mraku fjorda Isfjuren.

„Drvo!“, povikao je Tomi, kao da će prizor biti stvarniji ako glasno izgovori tu reč.

Talasi su neprekidno nanosili drveće na obale Svalbarda, velika stabla ariša, smreka i borova dolazila su čak iz Sibira nošena vetrom i morskim strujama. Izribana na moru, oljuštene kore, teška od vode, načičkana morskim životinjicama posle godina provedenih na pučini, to više i nisu bila stabla, već senke nekadašnjeg drveća.

Ipak, ovo drvo bilo je drugačije, izgledalo je kao da je još živo, imalo je veliku gustu krošnju. Lišće je bilo smežurano i mlitavo, ali je i dalje stajalo na granama i, mađa mu je boja bila bleđa, gotovo isprana, imalo je jasan zeleni sjaj. Tomi je oprezno dodirnuo jedan list. Ujedno je ispuštio dugi prut koji je do maločas bio tako izvanredan, jer je sada delovao suvo i mrtvo u poređenju sa ogromnim drvetom punim živog granja.

List je odmah otpao. Tomi je povukao prstom po zelenoj površini, okrenuo ga i video da se prednja i zadnja strana jasno razlikuju, da je prednja tamnija. Uhvatio je list palcem i kažiprstom, kao pinčetom, podigao ga ka suncu, zažmurio na jedno oko i video kako svetlost prolazi kroz zelenu površinu, nalik tankom tekstilu. Listovi su izrasli paralelno, na dugim stabljikama, kao male porodice. Otkinuo je celu stabljiku i izbrojao ih. Devet listova. Onda se udaljio od krošnje i čučnuo pored stabla. Dlanom je dotakao sivkastu koru, bila je tvrda i neravna. Polako je prešao rukom po njoj.

„Lepo drvo“, rekao je.

Onda je oprezno priljubio nos uz stablo i udahnuo miris.

„Kora“, rekao je sebi. „Ovako miriše kora.“

Ustao je. Odstupio je kako bi bolje pogledao drvo. Mnogo puta je video slike drveća i šume, i znao je da drveće može biti raznih veličina. Najveće na svetu je nekada raslo na mestu koje se zvalo Kalifornija, baba mu je pričala o tome, o mamutskom drveću starom i više od četiri hiljade godina koje je moglo da izraste više od stotinu metara u visinu.

Tomi je znao da dva njegova koraka čine jedan metar, pa je sada otrčao do vrha krošnje i počeo da meri.

Bilo je teško. Stalno je zaboravljao da jedan korak nije ceo metar nego pola. Brojao je naglas kako bi se usredsredio, ali brojevi su se preplitali, pa je nekoliko puta počinjao iznova. Na kraju je ipak bio siguran da zna koliko je drvo.

„Dvadeset tri metra“, rekao je. „Na Svalbard je došlo drvo dugačko dvadeset tri metra.“

Zavrtelo mu se u glavi od brojanja. Hteo je da zove babu, jer kad se nešto važno desi na Svalbardu, baba najbolje zna šta treba činiti. Ali prvo je morao da se odmori, pa je legao pored drveta i zagrlio stablo levom rukom. Našao je podnošljiv položaj na kamenju, osećao je tvrdo stablo pod mišicom. Nije imao plan koliko će dugo ležati tako, nije umeo da gleda na sat, i niko ga nije čekao, makar koliko je mogao da se seti. I dalje je imao prilično apstraktan odnos prema vremenu, ono je proticalo samo kad je nešto radio. A sad nije radio ništa, samo je ležao dok je sunce sijalo jednako snažno kao uvek u to doba godine; mislio je na drvo, na stablo, na lišće i svoj umor.

Onda je zaspao.

Mršavo dečje telo koje grli drvo, crna stenovita plaža. Blago je duvalo, vetar je podizao male okomite talase sa krhkim porubom od belih mehurića. Tamna voda zapljuskivala je podnožje visokih litica, gde su nedavni odroni stvorili kamene kraste između tankih slojeva vegetacije. Na zaravni je bilo malih grmova, trave i niskog rastinja, a padine okrenute ka jugu prekrivao je ružičasto-žuti veo cvetića. Galebovi su preletali iznad obale, ka fjordu, i nestajali u daljini, kod ptičje litice. Ali dete nije videlo ništa od toga, čvrsto je spavalo.

Probudio ga je visoki ženski glas.

„Tomi?“

Glas je zvučao uplašeno, zbunjeno.

„Ej? Spavaš li?“

Uspravio se u sedeći položaj, isprva nije znao gde se nalazi. Onda je okrenuo glavu i video kaos grana oko sebe. Osetio je da se ukočio i da mu je ruka utrнула dok je grlila stablo.

„Tomi, šta radiš?“

Okrenuo se i video Rakel. Stajala je malo dalje od njega, sa rukama na kukovima, nakrivljene glave i začuđenog pogleda. Bila je njegova vršnjakinja, ali za glavu viša. Mršava i uspravna, šiljatih

ramena i kose koja je najčešće izgledala masno, naročito otkad su joj roditelji nastradali u odronu, ne tako davno. Sad je dotrčala do njega. Šljunak i kamenje, crni kao ugalj, pomerali su se pod njenim nogama, ali ona nije obraćala pažnju na to. Rakel se kretala gipko, skoro nečujno, kao da i ne dodiruje zemlju.

Stala je i zurila. „Dobili smo drvo? Ogromno je!“

Tomi je ustao i zaštitnički stao ispred stabla. „Ja sam ga našao.“

„Pa šta? To znači da je tvoje?“

Malo ga je gurnula. Osetio je snagu njene ruke, ali je stajao stabilno, nije hteo da se pomeri.

„Ja sam ga našao“, ponovio je.

Zaškiljila je ka njemu, radoznalost i oduševljenje su nestali.

„Drvo je samo tvoje?“

Klimnuo je glavom.

„Pa si ga zagrlio?“, rekla je polako, glas joj je sada bio oštar i podrugljiv.

„Nisam ga zagrlio!“

„Jesi“, rekla je glasnije. „Tomi je zagrlio drvo! Tomi je zagrlio drvo!“

Zapevala je, *Tomi je zagrlio drvo*, tonom kojim se peva da je neko nekog poljubio. Ili da se pomokrio.

„Nisam ga zagrlio“, rekao je. „Nisam.“

Ona je samo nastavila: „Tomi je zagrlio drvo, Tomi je zagrlio drvo!“

Srce mu je lupalo od gneva, i taj gnev se širio u njemu poput granja.

„Nisam“, rekao je, sada tiše.

„Videla sam da jesi“, rekla je Rakel. „Videla sam, videla!“

„Ne!“, rekao je Tomi.

Rakel se okrenula ka drvetu i premerila ga pogledom. „Ovo čak i nije pravo drvo, vidiš da je mrtvo.“

I on se okrenuo ka drvetu, i sada mu je izgledalo tužno: zelenilo je izbledelo, a mnogi listovi su otpali, odneo ih je vetar.

Rakel je prišla i šutnula njegovo drvo, ono se zatreslo i otpalo je još lišća. „Znaš da nikad nećeš videti pravo drvo, Tomi. Ti si svalbardsko dete.“

Rekla je to tiho, ravnodušno. Onda mu je prišla.

„Nije živo“, rekla je i unela mu se u lice, pa je osetio miris njenog daha, iznenađujuće slatkog. „Ovo je leš. Tvoje drvo je mrtvo kao mrtvaci koje spaljuju u peći!“

Njegove noge su želele da pobegnu, ali njegove ruke su htele nešto drugo.

Udario ju je.

Udarac nije bio snažan. Više je ličio na guranje.

Ipak, hteo je da je udari. I ona je to shvatila. Rakel je uzvratila udarac, tačnije guranje.

To je bilo dovoljno da se on baci na nju. Uhvatio je tanko telo devojčice kao da je grli i pokušao da je zgrabi za grubu crnu kosu, a ona je podigla ruke sa dugim noktima ka njegovom licu. Čuo je glasno paranje kad ga je snažno ogrebala po obrazu.

„Prekini!“, povikao je, pustio je i dodirnuo obraz.

Video je krv na vrhovima prstiju.

Ponovo ju je napao.

Gurao ju je, vukao, rvao se sa njom.

Bila je brza i snažna.

Nije mu bilo jasno kako ga je soplela, ali jeste. Pao je na zemlju, tvrdu i kamenitu.

„Jaol!“

Pre nego što je i shvatio šta se dešava, sela je na njega, uhvatila ga je za ruke i podigla mu ih iznad glave.

„Gadan si, Tomi.“

„Ne“, rekao je. „Nisam.“

Zajecao je i pokušao da se oslobodi, ali uzalud. Čvrsto ga je držala, i mada je bila mršavija od njega, ipak je bila dovoljno teška da nije mogao da je smakne sa sebe. Otima se, šutirao ju je, uvrtao celo telo, okretao glavu i vikao.

Dok je tako ležao, osetio je da nije samo očajan i ljut, već i da mu ta situacija na neki način prija. Prijalo mu je da izgubi kontrolu, da podivlja, iako je u potpunosti bio u njenoj moći. Nešto u njemu želelo je da se to nastavi.

Onda su Rakel povukle snažne ruke.

„Dosta je bilo“, začuo se glas koji je Tomi dobro poznavao. „Dosta!“

To je bila baba. Na tren je video njene sjajne oči ispod vunene kape, tamne šiške na čelu i zelenu vindjaknu koju je uvek nosila. Bila je sitnija od drugih odraslih, a ipak najsnažnija osoba koju je znao.

Baba je uhvatila Rakel za ruke i podigla je, a onda je povukla i svog unuka i pomogla mu da stane na noge.

Rakelin obraz je bio crven, pa ju je sigurno udario a da to nije ni primetio. Osetio je da su mu nos i obraz vlažni, malo krvi mu se slilo u usta, ukus je bio tvrd i metalan.

Baba je prvo pogledala Rakel, pa Tomija. Polako je odmahнула glavom.

„Drvo, baba“, rekao je Tomi i prstom pokazao iza sebe, „vidi koliko drvo.“

„Da“, odgovorila je baba. „Vidim.“

Ipak se činilo da ga nije baš dobro videla, jer su joj se oči razrogačile tek kad mu je prišla.

„Ovo je jasen“, rekla je i ubrala list.

„Došlo je sa mora“, rekao je.

„Da“, odgovorila je baba. „Shvatila sam.“

Pažljivo je potapšala stablo. „Godinama nisam videla ovako nešto.“

Onda se okrenula ka deci. „Potukli ste se zbog drveta?“

„Da“, odgovorila je Rakel.

„Ne“, odgovorio je Tomi.

„I jeste i niste“, rekla je baba. „Nećemo više o tome.“

Kasnije, kad su krenuli kući, i kad je Rakel otrčala od babe i njenog unuka, pokazalo se da priča ipak nije završena.

Babina šaka bila je tanka i žilava, ali snažna. Čvrsto ga je držala.

„Ne treba da se svađaš sa Rakel“, rekla mu je.

„Rekla je da je drvo leš. Da ga treba spaliti u peći.“

„Rakel mnogo razmišlja o toj peći.“

„Glupa je.“

„Možda se ponašala glupo. Ali sad moraš biti strpljiv. Sa njom. U ovom trenutku samo treba da budeš strpljiv.“

„Nije pravedno“, odgovorio je.

„Nije“, rekla je baba. „Ali ima drugih stvari koje su još nepravdnije.“

Produžili su, i on je znao da je baba u pravu. U tom trenutku morali su da budu veoma strpljivi sa Rakel.

Tomi

2110.

„Ne! Stanite!“

Brod plovi ka zapadu, ka moru. Nasred fjorda je, spram planina izgleda kao igračka.

„Henri! Hilmare!“

Brod brzo plovi, trup sa solarnim panelima malo se njiše, ali smiruju ga velika siva jedra, pa stabilno seče talase. Njegovi prozori su dve tanke tamne pruge, staklo je čađavo, tako da se ne vide putnici unutra.

„Vratite se! Okrenite se!“

Tomi stoji na obali, voda mu pljuska oko stopala, on zakorači u more, oseća da mu se cipele pune, ali ne mari za to, maše rukama.

„Molim vas! Henri! Hilmare!“

Brod nepokolebljivo nastavlja dalje, a Tomi je samo mrljica na crnoj obali. Iako maše, skače, viče, nema šanse da ga primete.

Talasi su beli u Isfjurenju, izgledaju kao tepih na tamnoplavom vodenom podu. Zapljuskuju stenje, more i kopno, sudaraju se ritmično.

„Vratite mi braću!“

Vetar ga zaglušuje, a on ipak i dalje viče.

„Molim vas, vratite se, odmah!“

Magla se spušta sa planina, skriva fjord; brod će uskoro uploviti u nju, nestaće, i Tomijeve braće više neće biti.

Svalsat, pomišlja on, okreće se, podiže glavu, gleda planinu Platoberge. Tamo gore, skoro petsto metara iznad mora, nalazi se satelitska stanica.

Trči, više ne vidi brod, vraća se duž fjorda, prolazi pored ruševina svetionika na Vestpintenu, nastavlja duž fjorda Adventsfjuren do rta Hotelnese. Čuje šuštanje damara u ušima, znoj mu se sliva niz leđa, grlo ga peče. *Otišli su bez mene, otišli su bez mene.*

Iza zatvorenog aerodroma put se konačno račva. Jedan smer vodi ka Longjerbijenu, drugi ka planini.

Uzbrdice su naporne, kao da je svaki kamen postavljen tako da mu bude prepreka. Deset po deset metara, misli dok gleda pravo pred sebe, a ne ka vrhu koji deluje beskrajno daleko.

Kad se konačno popne, stoji presamićen i teško diše dok sve vreme gleda fjord. Magla se povukla ali je brod još manji, samo bela mrlja u tami fjorda. Nezaustavljivo plovi ka moru.

Tomi se okreće prema Svalsatu. Desetak antena raspoređenih na visoravni pokrivaju veliku površinu. Stoje na betonskim postoljima, neke su pokrivene ceradama. Njihova belina sija spram smeđeg i sivog kamenja, liče na džinovske pečurke u predelu, kao strana tela izdžikljala iz tla, iz spora koje je posejao leteći tanjir.

Vreme i vetar su odavno uništili mnoge od tih građevina, cerade su odletele ili se vijore. Ostali su delimično srušeni kosturi oko velikih ploča antena.

Seća se koliko ih je to mesto privlačilo kad su bili deca. Niko nije smeo da ode tamo, niko nije smeo da upotrebi stanicu. Antene na visoravni bile su čarobne pečurke, to su pričali jedni drugima, čovek stupi u kontakt sa drugom dimenzijom ako ih pojede, satelitska stanica bila je kapija koja vodi do drugih ljudi i drugih krajeva.

To mesto je, međutim, mnogo lepše izdaleka, nema ničeg magičnog u urušenim krovovima, zarđalim čeličnim konstrukcijama i propalom betonu.

Tomi hita do glavne zgrade, pokušava da otvori vrata, zaglavila su se, mora da upotrebi svu snagu. Onda juri kroz prljavu sobu za pauze sa buđavim kaučima i otvorenom fiokom sa escajgom, i onda nastavlja u hodnik, pa u kontrolnu sobu. Prazni polukružni radni sto zauzima pola prostorije, na zidu vise veliki monitori. Gleda tablu interne mikro-elektrane, vidi da ima struje. Ipak ne pali svetlo, žuri ka sledećim vratima, koja vode u manju kontrolnu sobu. Tu je radio-oprema. Jedino njihovo sredstvo za komunikaciju koje još radi.

Pretura po starim sveskama na stolu, vidi knjigu o kratkotalasnem radiju uzetu iz biblioteke. Sigurno ju je Rakel donela.

Čini se da je radio jednostavan za korišćenje. Ima struje, zelena lampica sija. Grozničavo pritiska dugmiće, stavlja slušalice na glavu.

„Tao!“, viče u mikrofonski, iako još nije ni pritisnuo dugme. „Tao, molim te, okrenite se! Morate da se vratite.“

Dobija samo krčanje kao odgovor, ali ipak nastavlja. „Okrenite se, vratite mi braću. Hilmar? Henri? I Runa! Oni su samo deca. Ne možete da ih odvedete. Žive ovde, ne možete tek tako da ih odvedete!“

Čini mu se da čuje nešto na drugom kraju veze. Obema rukama drži mikrofonski, oseća da je znojav, pokušava da smiri glas, da bude zreo. „Tao, slušaj me. Smesta morate da se okrenete i vratite.“

Niko mu ne odgovara.

Izvlači stolicu, na trenutak spušta mikrofonski kako bi se udobno namestio.

„Tao. Deca su stanovnici Svalbarda. Žive ovde. Sa mnom.“

Čuje samo šuštanje. Zna da brod plovi dalje, u sasvim drugi svet, da će se pramac uskoro susreti sa velikim talasima mora.

Tomi brzo uvrće gajtan oko srednjeg prsta dok drugom rukom čvrsto drži mikrofonski.

„Vratite mi porodicu!“

Samo tišina. Sam je. Kao lovac po kome je dobio ime, ostavljen je u izolaciji preko zime. Ipak, za razliku od svih lovaca koji su mu

prethodili, niko neće doći po njega u proleće, niko se nikada neće potruditi da ode do Tomija Minjota i vidi kako mu je.

Pušta mikrofon, podiže noge na stolicu i naslanja glavu na kolena. Stotinu sećanja na braću proleće mu kroz glavu. Na kraju se zadržava na najsvežijem. Njegova braća u krevetu, zatvorenih očiju, provirio je u njihovu sobu pre nego što je otišao u Bjerndalen. Bila je noć. Čvrsto su spavali. Henri na boku, kao loptica ispod jorgana, samo mu je kosa virila. Hilmar na leđima, sa rukama iza glave, bezbrižan čak i u snu. Tomija smiruje ta slika: Hilmar, mirno usnulo lice njegovog mlađeg brata.

Kad je prvi put uzeo Hilmaru u naručje, Tomi je zadrhtao od ponosa. Oduvek je želeo brata ili sestru. Nije znao nijednog drugog jedinca, bio je drugačiji od ostalih, što nije želeo, i zato je zaplakao kad je sa osam godina saznao da mlađi brat konačno stiže. „Ovo je najveći događaj u mom životu“, rekao je ozbiljno, i nije primetio da je otac okrenuo glavu sa osmehom na licu, a da je baka ironično ali i ponosno promrmljala: „Iz koje je knjige izvuкао tu formulaciju?“

Tomi je sa oduševljenjem pratio majčinu trudnoću. Pokazalo se da je devet meseci neverovatno dugo. Čitao je knjige o trudnoći, u svakom trenutku je bio upoznat sa veličinom i razvojem fetusa. Zadivljeno je gledao slike života u stomaku. Posteljica, pupčana vrpca, čudno biće koje sve više liči na čoveka i zauzima sve više mesta. Razrogačenih očiju čitao je o porođaju, o svemu što može da krene po zlu.

Hilmar je bio sićušan i nežan; spram njegovog malenog lica Tomijeve šake su delovale ogromno, zdepasto i ružno, sa crnilom ispod noktiju. Tomi je pomislio da je sigurno odbojan ocu i majci. U poređenju sa tim mekim, vanzemaljskim bićem, on je bio prljav, neuredan i grub. Počeo je da dobro pere ruke i da se češlja, ali taj utisak ga nije napustio sve dok ga majka jedne večeri nije stavila u krilo i grlila dugo, dugo, bez reči.

A pomoglo mu je i to što je posle samo nekoliko dana Hilmar dokazao da uopšte nije sa druge planete, nego je sasvim ovozemaljsko biće. Pelene su smrdjele na sumpor. Nekontrolisano je piškio na stolu za previjanje. I to malo telo je moglo da kmeči toliko glasno da sruši Platoberge. Ipak, ni buka ni pelene ni strah da se više ne sviđa roditeljima nisu sprečili Tomija da voli svog malog brata. Smatrao je da je Hilmar vredan ljubavi, i od samog početka je osećao da to detence pripada njemu. Ti prstići, te jedva vidljive trepavice, dlačice na potiljku i skoro ćelavoj bebećoj glavi sa neprijatnom fontanelom koja se sve vreme morala štititi od udarca. I svi su govorili koliko njih dvojica liče. Brate moj, pomišljao je Tomi često, ti si kao ja. Ipak, to nije činilo bratsku ljubav jednostavnom – bila je napeta, mutna, ambivalentna.

Jednog dana, kad je Hilmar imao oko godinu dana, Tomi je sedeo u dnevnoj sobi i čekao majku. Bilo je to u mračnom periodu godine, i trebalo je da mu majka čita, svake večeri je čitala Tomiju kad Hilmar legne, zimi su imali mnogo vremena. Bio je to njihov čas, mamin i Tomijev, na kauču, bez smetnji. Te večeri ipak nije došla. Tomi se isprva nije obazirao na to. Čitao je izlizani strip o Paji Patku, pažljivo okrećući stranice da se ne bi iscepale.

„Mama“, povikao je. „Dolaziš li?“

Nije bilo odgovora.

„Mama!“

Posle izvesnog vremena ustao je sa kauča i otišao u hodnik.

Vrata Hilmarove sobe bila su odškrinuta. Unutra se videla slaba svetlost lampe na noćnom stolu.

Otvorio je vrata i video ih. Mama na boku, lica okrenutog ka Hilmarovoj glavi, kao da je zaspala dok ga je milovala.

Tomi je zalupio vrata i odlučno ušao u sobu.

„Mama!“

Gurnuo ju je i ščepao iz sve snage. „MAMA!“

Majka se naglo probudila. Uspravila se, zurila je u njega, isprva zbunjeno, onda ljutito.

„Tomi, pst!“, procedila je kroz stegnuta usta.

Bilo je prekasno, Hilmarovo meko malo telo se okrenulo, otvorio je okrugle okice za koje su svi, pa i Tomi, govorili da su divne, i zaplakao.

„Tomi!“, rekla je majka ponovo, i ovog puta to nije procedila, nego povikala.

Odmah je video koliko je ogorčena, ljuta i umorna, sa tamnim podočnjacima na bledom licu osobe koja mesecima nije videla sunce.

Tomi je znao da joj je teško da uspava Hilmara. Znao je da njegov mlađi brat plače noću. Znao je da mrak zbunjuje Hilmara, i video je znake da se to pogoršava u poslednje vreme, jer je majka uveče imala snage da mu pročita samo jedno poglavlje, a ne nekoliko kao pre.

Te večeri nije bilo knjige, majka je šetala po sobi i ljuljala Hilmara dok nije bilo prekasno.

Derište, pomislio je Tomi, a ujedno je želeo da nosi Hilmara u naručju i nosom dodiruje njegove meke obraze.

Derište, gubi se, vikao je svaki put kad bi se njegov mali brat pojavio na vratima njegove sobe.

Posle izvesnog vremena više nije morao da mu to govori, Hilmar se plašio bratovljeve sobe kao da i sâm prizor tih vrata prouzrokuje negativnu reakciju u njemu.

Kad je Hilmar počeo da sastavlja reči u rečenice, jedna od prvih je bila: Gubi se. Stao bi ispred Tomijeve sobe, pogledao unutra i, čak i kad Tomi nije bio tu, odmahnuo bi glavom i sebi tiho rekao: Gubi se. Onda bi otišao, mrdajući svojom guzom u peleni.

Hilmar je voleo krastavac a mrzeo paradajz. Tomiju je jednom objasnio da je ono ljigavo u sredini grozno, pa još zrna, bljak, kad bi paradajz bio samo od tvrdog dela rado bi jeo to povrće. Paradajz je bobica, rekao mu je Tomi, šta, iznenadio se Hilmar, da, paradajz nije povrće nego bobica. Baba, koja inače nije htela da protraći ni gram vredne hrane iz velike zatvorene bašte Longerbijena, pone-

kad bi izvadila zrnavlje i pojela ga sama, a Hilmaru bi isekla paradajz na kriške. Tomi mu se tada smejao. Kad je malo porastao, Hilmar se trudio da jede paradajz. Zaškiljio bi i progutao zalogaj što pre, sve vreme gledajući starijeg brata. Da li ga vidi? Da li Tomi vidi koliko je dobar? Tomi je video, samo ništa ne bi rekao.

Tomi se kasnije nadao da će Hilmar sve to zaboraviti, iako je iz knjiga o psihologiji u biblioteci kasnije naučio da loši doživljaji ostavljaju trag na dečjoj duši kao odron na padini. Godinama ništa ne raste u jarugama nastalim posle odrona. S druge strane, Tomi mu je bio brat. Valjda nije tako opasno kad su loši doživljaji povezani sa bratom?

Uostalom, Hilmar je bio siguran u sebe. Mnogo je govorio o majci, i Tomiju se činilo da je nasledio njenu brižnost. Sve se odbijalo od Hilmara, kao kapi kiše od žute kabanice koju je često nosio. Kad bi Tomi s vremena na vreme povikao na njega, Hilmar bi nakrivio glavu i samo posmatrao svog brata tinejdžera, kao da shvata da su to hormoni, i kao da uopšte ne sumnja da će to proći.

Tomi ga je jednom čuo kad je rekao babi: „To je pubertet. Sigurno će biti bolje kad pubertet prođe.“

U školi je bio pametan, pričljiv, vedar. Hilmar je popularan, pomišljao je Tomi, osećajući ubod ljubomore. A onda bi se postideo, jer Hilmar nije bio samo popularan već i dobar prema svima.

Tomi još može da čuje Hilmarov smeh, dug i zvonak. Seća se Hilmara u kabanici jednog kišnog dana. Zastao je na putu do škole kad mu je Tomi ispričao vic. Sam vic je odavno zaboravio, ali seća se Hilmarovog smeha, i da je nekoliko prolaznika zastalo i počelo da se smeje sa njim. Taj smeh je bio kao sunce ispod žute kabanice.

Taj smeh sad odzvanja u njemu.

Tomi podiže glavu. Ne zna koliko je dugo sedeo ispred radija, čini mu se da se smračilo. Brzo izlazi napolje, gleda pučinu. Magla nadire s mora, broda nema.

Onda se vraća i ponovo seda. Uzima mikrofon, pritiska dugme, trudi se da smiri dah.

„*Mayday, mayday*“, kaže. „Da li me neko čuje?“

Nijedan brod ne sme da ignoriše poziv u pomoć, pročitao je to, svi su u obavezi da odgovore. Tako je makar bilo u starim danima. Tomi zna da samo Taoin brod plovi u tim vodama, već pedeset godina nije bilo drugog plovila.

„*Mayday, mayday, mayday*. Zovem se Tomi Minjot i ostavljen sam na Špicbergenu. Moja pozicija je...“ Ustaje i gleda koordinate napisane na zidu, skoro izbledele. „78° sever, 15° istok. *Mayday, mayday, mayday*.“

Ponavlja te reči, iznova i iznova.

Mayday, mayday, mayday.

Tomi Minjot.

Sam na Špicbergenu.

I konačno čuje šuštanje.

78° sever, 15° istok.

Onda štektanje.

Mayday, mayday, mayday.

„Tomi! Čujemo te.“

Naginje se ka stolu, vrti mu se u glavi, a onda se opušta na stolici dok mu talasi olakšanja struje kroz telo.

Pokušava da nađe reči. „Tao, čujete li me, da li ste tu...“

„Čujemo te“, kaže ona, ljubazna kao uvek. Čak i sad kad mu je odvela braću. „Čujemo te jasno i glasno. Nadam se da nisi dugo pokušavao da stupiš u kontakt sa nama. Upravo smo uključili radio.“

On se uspravlja, obuzdava glas. „Bio sam u Bjerndalenu kad sam video brod“, kaže. „Nisam imao pojma da ćete samo otići. Tao, morate se vratiti. Odmah. Henri, Hilmar i Runa žive ovde na Špicbergenu, ne možete da ih odvedete.“

„Da li je Rakel sa tobom, Tomi? Mogu li da razgovaram sa njom?“

Srce mu brže kuca. „Tao, reci kapetanki da smesta okrene brod!“
Neko vreme je tiho.

On steže mikrofona u ruci i saginje se ka zvučniku radija, kao da će tako čuti razgovor na drugom kraju veze.

Onda se Tao vraća. „Tomi, slušaj me. Kapetanka i ja smo razgovarale. Mei-Ling je ovde sa mnom. Tomi, kaže da ne može. Žao mi je. Prekasno je da se okrenemo.“

„Molim?“

„Dani su hladni, noći još hladnije. Iako celog leta nije bilo leda na Severnom polu, sad postoji opasnost od zamrzavanja. Plašimo se santi u moru, Tomi. Ovaj brod nije stvoren za sudare.“

„Otkud sante ovako rano? I zar ne plovite na jug? Pobogu, imate dovoljno vremena da se okrenete.“

Čuje tihu, intenzivnu diskusiju na drugom kraju, samo ne može da razazna reči. Tao se na kraju vraća.

„Slušaj, Tomi, žao nam je. Već mnogo kasnimo, znaš da je tako, predugo smo čekali tebe i Rakel. Mei-Ling ne brine samo zbog Barencovog mora. Već i zbog celog putovanja kroz staru Rusiju i Kazahstan, trebalo nam je skoro mesec dana da stignemo dođe, planinski delovi su nezgodni. Moramo da stignemo kući pre planinskih oluja.“

„A Henri i...“

„Henri, Hilmar i Runa su bezbedni na brodu. Čuvaćemo ih.“

Tomi ustaje, želi da pokida kabl i baci radio na pod, ali primorava sebe da govori mirno.

„Šta deca rade, kako su?“

„Legli su. Spavaju. Mogu da ih probudim ako hoćeš da im čuješ glas. Henriju je trebalo dugo da zaspi, doduše. Uveče mu je potreban mir.“

U njenom glasu čuje prisnost, kao da je stručnjak za njegovog brata.

„Nemoj tako da pričaš o Henriju.“

„Kako?“

„Ništa ne znaš o mojoj braći.“

„Tomi...“

„Ko si ti da samo dođeš i uzmeš troje dece!“

„Ko sam ja? Ko smo mi?“ Sad govori tiše, ozlojeđeno. „Vi ste zvali nas. Obećali ste nam skladište semenja. Prešli smo pola zemaljske kugle da bismo vas našli. A onda ste ti i Rakel pobjegli. Otišli ste.“

„Nismo pobjegli, nije se *to* desilo.“

„Ostavili ste me sa troje dece. I bez semenja. Prošla su četiri dana, svaki hladniji od prethodnog. Šta je trebalo da uradim?“

„Nismo pobjegli“, ponavlja.

„Gde ste onda bili sve vreme, Tomi, šta se desilo?“

Glas joj je sada mekši, pun tobožnje zabrinutosti. Ne odgovara joj. Ionako ništa ne bi razumela.

„Da li ste bili u Svalsatu? Tražili smo vas gore.“

„Ne“, odgovara. „Ja sam bio tu i tamo. Mahom u Bjerndalenu. Baba tamo ima staru kolibu.“

„I ti i Rakel ste bili tamo?“

„Da. Da, Rakel i ja. Ona je još u Bjerndalenu.“

„Zašto ste pobjegli?“

„Nismo pobjegli.“

Nije se spremio za ovo, ne zna šta da kaže, pokušava da smisli dobro objašnjenje. Na kraju mu se čini da ga je našao.

„Tražili smo semenje.“

„Je li?“, kaže Tao.

Voleo bi da može da je vidi, ne zna da li taj kratki odgovor krije zanimanje ili nevericu.

„Tomi“, kaže tiho. „Pošto mi još ništa nisi rekao, pretpostavljam da ga niste našli?“

Zar je to dovoljno, da li će se vratiti ako joj kaže ono što želi da čuje? Da li će mu vratiti Henrija i Hilmara?

Ponovo seda, telo mu je teško na stolici. „Hoćete li se vratiti? Ako...“, kaže, „ako smo našli semenje, ili ako smo na dobrom trag?“

Tiho je na drugom kraju. Ona se tiho nakašlja. „Stvarno znate nešto o semenju?“

Tomi se slobodnom rukom hvata za glavu, snažno steže lobanju, toliko da ga boli.

„Tomi, da li je semenje u dobrom stanju? Znaš gde je?“

Ja sam nit, pomišlja, nit koja sve spaja.

Samo treba da se sabere, kao što je oduvek činio.

Uspravlja se.

„Ne“, kaže oštro. „Lagao sam. Nismo na dobrom tragu. Semenje je sigurno odavno propalo.“

Čuje da Tao ljutito uzdiše, nema pojma da li da mu veruje.

On sad ima kontrolu, i ako uspe da vrati braću sve će se nastaviti kao pre, njih četvoro će živeti sami u Longjerbijenu. Ne treba im niko drugi.

Ali Tao nastavlja da govori, blagim toplim glasom. Kaže mu da će zajedno naći rešenje, pomoći će njemu i Rakel, nekako će im pomoći.

Ne. Nek je đavo nosi. Približava mikrofonom ustima, govori tiho ali jasno. „Nije nam potrebna pomoć. U pravu si, prekasno je. Moram da idem. Moram da se vratim u Longjerbijen pre mraka.“

„Dobro, dečko dragi, ali kada ćeš se ponovo javiti?“

„Nisam ja tebi dečko.“

„Hoćeš li me pozvati sutra?“, pita. „Sutra... u pet?“

„Videćemo“, odgovara on.

„Tu sam, Tomi“, kaže Tao. „Čekaću te sutra.“